

رفتارهای نامطلوب دانش آموزان و شیوه‌های مدیریت آنها (۶)

- متقلب^۱
- بهانه‌جو^۲

• ترجمه: فخرالسادات یوسفی طبایی / کارشناس ارشد روان‌شناسی کودکان استثنایی

۴. به جای تلاش کردن، فکر خود را بر روی تقلب کردن متمرکز می‌نماید. بنابراین زمان زیادی را صرف جست و جوی راههایی می‌کند که از مطالعه کردن خلاصی یابد.

ب) آثار و پیامدهای رفتار

رفتار این دانش آموز چه اثری بر معلمان، والدین و هم‌کلاسی‌های او می‌گذارد و چگونه محیط مدرسه و خانواده‌ی وی را تحت تاثیر قرار می‌دهد؟

۱. معلم مجبور خواهد شد که به جای ایفای نقش آموزشی خود، نقش یک کارآگاه را بازی کند.

۲. اگر دیگران نیز در انجام تقلب به وی کمک کنند، بایش از یک مشکل روبه‌رو خواهیم بود.

۳. سایر هم‌کلاسان از اعمال وی مطلع هستند و از این بابت احساس خوبی ندارند.

۴. معلم احساس ناتوانی می‌کند، چرا که از چنین فعالیتی آگاه است ولی قادر به گیر انداختن او نیست.

در ادامه مجموعه مباحثی که با عنوان "رفتارهای نامطلوب دانش آموزان و شیوه‌های مدیریت آنها" آرایه می‌شود، به تحلیل دو رفتار نامطلوب دیگر می‌پردازیم. ابتدا به بررسی و آرایه راهکارهای عملی در رویارویی با دانش آموز متقلب و سپس به بررسی رفتار دانش آموز بهانه‌جو خواهیم پرداخت.

دانش آموز متقلب

الف) نشانه‌های رفتار

رفتارها و شیوه‌های خاص برخورد این دانش آموز در خانه یا در مدرسه عبارت اند از:

۱. در انجام تکلیف‌های محوله از کارهای سایر دانش آموزان استفاده می‌کند.

۲. در هنگام برگزاری آزمون‌ها با سایر دانش آموزان مشارکت می‌کند.

۳. در صورتی که متهم به ارتکاب تقلب شود، اغلب همه چیز را انکار می‌کند.

۵. معلم از این که نمی داند چگونه یک چنین موقعیتی را کنترل نماید دچار اضطراب می شود.

۶. درجه اعتماد سایر دانش آموزان به صحت نحوه برگزاری آزمون ها کاهش می یابد.

۷. چنانچه این دانش آموز در کار خود توفیقی حاصل نماید، به طور حتم سایر دانش آموزان نیز به آزمون چنین رفتاری ترغیب خواهند شد.

ج) راهکارهای عملی

به منظور مدیریت صحیح رفتار چنین دانش آموزی باید دلایل رفتار و نیازهای او را مورد شناسایی قرار داده و روش ها و فنون خاصی برای اصلاح رفتار وی در خانه و مدرسه به کار گرفت.

به نظر می رسد که دلیل اولیه چنین سوء رفتاری فقدان اعتماد

به نفس در این دانش آموز باشد. او مایل است که در کلاس به

موفقیت دست یابد ولی اعتقاد دارد که قادر نیست بدون توسل به

تقلب به این هدف برسد. نیازهای اولیه ای که می تواند به بروز این

رفتار منجر شود عبارت اند از: تشنگی، گرسنگی و عدم استراحت

کافی، این دانش آموز ممکن است به دلیل ترس از شکست نتواند

قبل از امتحان به خوبی نیازهای اولیه و فیزیولوژیک خود را تامین

نماید و لذا ناچار به تقلب نمودن می شود. رهایی از رنج نیز از جمله

نیازهای اولیه به وجود آورنده این رفتار پنداشته می شود. ترس از

والدین معلم و سایر هم کلاسان باعث می شود که این دانش آموز

برای گریز از چنین رنجی به تقلب توسل جوید. نیاز به موفقیت در

زمره ی نیازهای ثانویه پیدایش رفتار مزبور می باشد. چرا که این

دانش آموز بشدت به موفقیت نیاز دارد. به خاطر داشته باشید که

دانش آموز متقلب فردی است که نسبت به وضعیت خویش بسیار

حساس است. به همین دلیل است که به تقلب کردن به عنوان

ابزاری برای تضمین موفقیتش روی می آورد. در ادامه به برخی از

نکاتی که می تواند در اصلاح و کنترل این رفتار موثر باشد اشاره

می شود:

۱. به خاطر داشته باشید که ریشه مساله در این واقعبت نهفته

است که این دانش آموز می داند که چه انتظارهایی از او می رود،

اما از اینکه نتواند این انتظارها را برآورده سازد هراس دارد. این

موضوع می تواند این دانش آموز را به سوی تقلب کردن سوق دهد

تا به موفقیت نایل شود. تنبیه کردن چنین دانش آموزی لزوماً به

اصلاح این رفتار کمکی نمی کند اگر چه در مواردی نیز موثر واقع

شود. از طرفی این کار می تواند باعث شود که او در آینده با احتیاط

بیشتری تقلب نماید. به هر حال ریشه مساله همچنان دست

نخورده باقی خواهد ماند.

۲. در برخورد با این دانش آموز باید نهایت تدبیر و سیاست را

در پیش گیرید. البته باید تصمیم بگیرید که قصد تنبیه کردن او را

دارید یا می خواهید رفتار او را اصلاح کنید. قبل از هر اقدامی باید

بدانید که در جست و جوی چه چیزی هستید، چرا که تحقق هر

دوی این هدف ها در آن واحد عملی نخواهد بود. به هر حال به

نظر می رسد که اصلاح رفتار انتخاب خردمندانه تری باشد.

۳. به شیوه ای کاملاً آرام و با رفتاری حرفه ای و نه با حالتی

حاکمی از سرزنش و در یک فضای خصوصی با این دانش آموز - و

در صورت لزوم با والدین او - صحبت کنید. چنانچه بدین روش

عمل نمایید، احتمال موفقیت شما در کمک به حل مساله بسیار

افزایش خواهد یافت. نگرش خود را آشکارا نسبت به این وضعیت

بیان کنید. هرگز عصبانی نشوید به ویژه در هنگام صحبت کردن

با والدین دانش آموز.

۴. وقتی که شما حقایق را برای این دانش آموز، والدین و یا

مدیران مدرسه بیان می کنید، سعی کنید صرفاً آنچه را که دیده اید

بازگو نمایید و هیچ چیزی را به طور قطع و یقین بیان نکنید. در

ضمن این اقدام شما باید به این دانش آموز یا دانش آموزان بفرمایید

که به آنها علاقمندید و نگران آنها می باشید.

۵. اگر از ابتدا با موضوع "محکوم کردن" او شروع کنید، در

این صورت هم دانش آموز و هم والدین او زمینه مقاومت در برابر

چنین اتهامی را پیدا نموده و همه چیز را انکار خواهند کرد. پس

شما باید به آنها اجازه دهید که در فرآیند این سوء تفاهم (سوء ظن

شما به این دانش آموز) مشارکت داشته باشند تا در خلال این

گفتمان برنامه اصلاح رفتار خود را اجرا نمایند.

۶. به خاطر داشته باشید که هدف شما جلوگیری از رشد این

ویژگی در وجود این دانش آموز است و نه مجازات کردن کسی

که خطایی را مرتکب شده است.

۷. در شرایطی که بسیار آشفته و عصبانی هستید، از خود پیرسید

که "آیا من تاکنون تقلب کرده ام؟" این پرسش به نگرش شما نسبت

به موضوع کمک خواهد کرد. چرا که ما به هر حال در شرایطی به

چنین رفتارهایی دست زده ایم. همچنین به خاطر داشته باشید که

معمولاً دلیل اصلی تقلب، موفق شدن است.

۸. هرگز از کلمه "متقلب" استفاده نکنید. در عوض پس از

گذشتن مدت زمانی - نه چندان طولانی به طور خصوصی و

محرمانه به او بگویید "من تصور نمی کنم که تو در این امتحان کاملاً

صادقانه عمل کرده باشی؟"

۹. در مورد موقعیت های مشابهی که ممکن است دانش آموزان

در آن قرار گیرند با آنها در کلاس بحث کنید و از آنها بخواهید که

راه حل هایی که از نظر آنها مناسب است مطرح کنند. برخی از این موقعیت ها می تواند بدین صورت مورد بحث

دانش آموز بهانه جو

الف) نشانه های رفتار

رفتار این دانش آموز در خانه و مدرسه عبارت انداز:

۱. وظایفی را که بر عهده ی او گذارده شده به دلایل و بهانه های مختلف انجام نمی دهد و همواره عذری برای عدم انجام کارها پیدا می کند.
۲. سعی می کند که حمایت دوستان، هم کلاسی ها و والدین خود را جلب نماید.
۳. قبل از هر تلاشی خود را در برابر یک کار، شکست خورده تلقی می کند.
۴. معمولاً معلمان و والدین خود را مقصر قلمداد می کند.

ب) آثار و پیامدهای رفتار

رفتار این دانش آموز چه اثری بر معلمان، والدین و

هم کلاسی های او می گذارد و چگونه محیط مدرسه و خانواده وی را تحت تاثیر قرار می دهد؟

۱. معلم احساس خستگی و درماندگی می کند.

۲. ممکن است معلم به تدریج احساس کند که او یک فرد دروغگو است.

۳. بخشی از وقت کلاس صرف گوش کردن به بهانه های این دانش آموز می شود.

۴. اگر معلم به بهانه های این دانش آموز توجه نماید در حالی که سایر دانش آموزان بدانند که عذر او ناموجه است، ممکن است احساس بی عدالتی در آنها شکل بگیرد که در این صورت احتمال اینکه آنها نیز به شیوه ی مشابهی عمل کنند وجود دارد.
۵. ممکن است معلم و سایر دانش آموزان علیه او موضع گیری نمایند.

ج) راهکارهای عملی

به منظور کنترل صحیح رفتار چنین دانش آموزی باید دلایل رفتار و نیازهای او را مورد شناسایی قرار داده و روش ها و فنون خاصی برای اصلاح رفتار وی در خانه و مدرسه به کار گیرید. پایین بودن عزت نفس از دلایل اصلی رفتار مورد بحث است و باعث می گردد که او از تلاش برای انجام کارها هراس داشته باشد. راهایی از رنج نیز از جمله نیازهای اصلی به وجود آورنده ی این رفتار به شمار می آید. این دانش آموز شکست های بسیاری را تجربه کرده است و از طریق بهانه جویی توانسته است خود را از

قرار گیرد: "اگر شما ببینید که یکی از هم کلاسی هایتان در حال برداشتن پول دیگری است، چه خواهید کرد؟" و یا "اگر در هنگام برگزاری یک آزمون، یکی از هم کلاسی هایتان از شما بخواهد که به او کمک کنید چه خواهید کرد؟"

د) اشتباههای متداول در رویارویی با این دانش آموز

بعضی از قضاوت های نادرست و خطاهایی که معمولاً در رویارویی با این دانش آموزان اتفاق می افتد و می تواند منجر به تثبیت رفتار و یا تشدید آن شود عبارت انداز:

۱. قبل از این که آثار و پیامدهای رفتار خود را بر روی دانش آموز متقلب و سایر دانش آموزان به دقت بررسی کنید نسبت به او واکنش نشان دهید.
۲. قبل از اینکه با این دانش آموز صحبت کنید، برگه او را امچاله کرده و به دور بیندازید.

۳. جملاتی از این قبیل را به زبان بیاورید: "خودت می دانی که یک متقلب هستی و من هم می دانم" و یا "تو در تمام طول سال تقلب کرده ای".

۴. با تخریب رابطه سه جانبه شاگرد، معلم و والدین که برای حل مشکل این دانش آموز مورد نیاز می باشد، کار را خراب تر نکنید.

۵. به جای واکنش نشان دادن

به تقلب (به عنوان یک رفتار) به متقلب (شخص دانش آموز) واکنش نشان دهید. این امر باعث می شود که فقط تقلب کردن در مدرسه در مرکز توجه دانش آموز و والدین قرار گیرد.

۶. قصور در توجه به این مساله که ممکن است بیش از یک دانش آموز در این اقدام (تقلب) مشارکت داشته باشد.

۷. مساله را تا حدی نادیده بگیرید که نیازی به پرداختن به آن نباشد.

۸. آشکارا و به عنوان تنها راه حل ممکن، دانش آموز متقلب را به تقلب کردن محکوم نمایید.

۹. قصور نمودن در توجه به آثار واکنش شما در برابر دانش آموز متقلب بر روی سایر دانش آموزان

۱۰. اصرار بر اینکه سایر دانش آموزان که به نوعی از موضوع مطلع هستند جزئیات ماجرا را توضیح دهند. این امر صرفاً دانش آموزان را در برابر یکدیگر قرار خواهد داد و جایگاه معلم را در کلاس تضعیف خواهد نمود.

زیر این شکست ها نجات دهد، او ممکن است با توسل به چنین رفتاری بسیار موفق به نظر برسد، لذا برای رهایی از رنج ناشی از ناکامی های احتمالی به بهانه جویی روی می آورد. نیاز به موفقیت، نیاز به تعلق به یک گروه خاص و نیاز به برخورداری از یک پایگاه اجتماعی مناسب از جمله نیازهای ثانویه ای است که این رفتار را به وجود می آورد. در ادامه به برخی از نکاتی که می تواند در اصلاح یا کنترل این رفتار موثر واقع گردد اشاره می شود:

۱. با اختصاص دادن زمان خاصی در خارج از کلاس و به طور خصوصی سعی کنید این مساله را حل نمایید. سعی کنید در یک محیط بی طرف و به دور از فشارهای معمول در این باره با دانش آموز گفت و گو کنید. به طور حتم در محیط هایی مثل اتاق معلمان یا اتاق مدیر مدرسه شرایط برای بررسی مطلوب چنین موضوعاتی مناسب نخواهد بود.

۲. وقتی با این دانش آموز صحبت می کنید، به ریشه ی اصلی مساله توجه داشته باشید و به حواشی موضوع نپردازید. به صراحت در باره ی خود مساله و حقایق آن بحث کنید و اجازه دهید که او دقیقاً احساس شمارا در باره ی این رفتار بداند.

۳. وقتی که او برای انجام یک کار عذری به میان می آورد، برای انجام وظیفه ی مورد نظر مهلتی را تعیین نمایید. اجازه ندهید که آزادانه بگردد. برای تغییر رفتار این دانش آموز باید طوری عمل کنید که بهانه آوردن برای شانه خالی کردن از انجام کار برای او دشوارتر از انجام دادن آن کار باشد.

۴. سعی کنید که عادت های این دانش آموز را بررسی کنید و ببینید که واقعا چه اتفاقی رخ داده است و سپس نتایج حاصل را که می تواند برای کل دانش آموزان مفید باشد در کلاس مطرح نمایید. این کار باعث خواهد شد که این دانش آموز بتواند پیشنهاد های

شمارا که به کل کلاس ارایه شده است با مقاومت کمتری بپذیرد. ۵. به این دانش آموز فرصت دهید که بداند هر انسانی می تواند اشتباه کند ولی باید پیامدهای این اشتباه را بپذیرد و سعی در اصلاح آن داشته باشد نه اینکه با آوردن عذر و بهانه از انجام وظایف طفره برود.

۶. به خاطر داشته باشید که یکی از علل مهم بروز چنین رفتاری می تواند ریشه در مشکلات شخصی او در خانه داشته باشد.

۷. یک برنامه ی کاری در قالب قرارداد با این دانش آموز تدوین نمایید و صبر کنید که این برنامه به نتیجه برسد. در خلال اجرای طرح اجازه دهید تا او انتظارهای شمارا به روشنی درک کند و به وضوح به او بگوید که تکرار عذر و بهانه قابل قبول نخواهد بود. ۸. اگر رفتار ادامه پیدا کرد، به ویژه اگر دانش آموز برای اصلاح رفتارش تلاشی صورت ندهد والدین او را مطلع سازید.

د) اشتباههای متداول در رویارویی با این دانش آموز

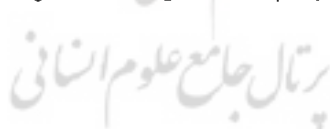
در این بخش به پاره ای از قضاوت ها و اقدام هایی که می تواند منجر به تثبیت یا تشدید رفتار شود اشاره می شود تا مربیان و والدین با مد نظر قرار دادن آنها از افتادن در دام این اشتباهات رهایی یابند: ۱. این دانش آموز را به عنوان یک "دروغگوی تمام عیار" به شمار آورید.

۲. همواره عذر او را بپذیرید و یا برعکس هرگز حاضر نشوید که به هیچ یک از توجیحات وی توجه نمایید.

۳. در حضور سایر دانش آموزان او را مورد سرزنش و انتقاد قرار دهید.

۴. به منظور تغییر رفتار او، هدف هایی غیر واقعی را برای وی در نظر بگیرید.

۵. در مقام مقابله با چنین دانش آموزی برآیند.

زیر نویس ها:

1. the cheater
2. the alibi
3. condemnation
4. out - and - out liar

منبع: